

УДК 070:82–92(083.71)

ФЕНОМЕН ПУБЛІЦИСТИКИ: ПРОБЛЕМА ДЕФІНІЦІЙ

Марія Титаренко

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua

Подано моніторинг існуючих дефініцій на позначення публіцистики, зроблено спробу систематизації підходів до розуміння поняття, а також на основі синтезу результатів виведено експериментальну узагальнюючу дефініцію.

Ключові слова: публіцистика, феномен, дефініція, типологія.

Публіцистика — в рейтингу найбагатозначніших наукових понять, для яких існує ціла низка дефініцій, тлумачень та різночитань, як-от, приміром, із поняттями культура (більше 200 визначень) чи філософія (давній український адекват — любомудріє). Звісно, така багатозначність спричинена передусім складністю змісту самого поняття, поліваріантністю його тлумачень та іманентною характеристикою, що зазвичай є парадигматичною. У нашому дослідженні ми зробимо невеликий моніторинг існуючих дефініцій на позначення публіцистики, спробуємо їх систематизувати та визначити підходи до розуміння цього поняття. Окрім того, на основі синтезу результатів дослідження запропонуємо експериментальне гіпотетичне визначення (*definitio*) публіцистики.

Отож, розпочнемо із моніторингу існуючих визначень поняття публіцистики, а насамперед зі словників. Одинадцятитомний тлумачний словник української мови за редакцією І. Білодіда подає таке визначення: *“Публіцистика — це рід літератури, що висвітлює актуальні проблеми сучасності; сукупність літературних творів цього роду... Відбиття актуальних проблем сучасності у творах інших родів літератури”* [16; 383]. З огляду на таке визначення, виникають дві зауваги: по-перше, якщо публіцистика — рід літератури, чому у літературознавчих словниках і загалом у літературознавстві прийнято виокремлювати лише три класичні роди літератури: епос, лірику і драму? По-друге, відображення актуальних проблем у творах інших родів літератури — це вже не публіцистика, а властиво публіцистичність, — ці два поняття не тотожні, і в журналістиці прийнято чітко їх розрізняти. *“Під останньою слід розуміти певні тенденції, елементи, ознаки публіцистики, — пише В. Здоровега, застерігаючи від підміни одного поняття іншим, — стильові особливості, властиві насамперед іншим потокам журналістської інформації, деяким видам наукових праць, творам художньої літератури, іншим видам мистецтва, включаючи образотворче мистецтво (плакат, карикатура), музику (гімн, ода). Публіцистичність — проникнення характерного для публіцистики методу у твори непубліцистичні*

за своєю основою” [4; 31]. У зазначеній вище словниковій статті, як бачимо, в одне поняття зведено два. Там само на позначення “публіцистичності” читаємо: “Коли публіцистика — це певний вид творчості, то існує ще й поняття публіцистичності, яке означає певну манеру письма, стильові особливості” [16; 383]. І знову спостерігаємо, як в одній статті поєднано два різних поняття: публіцистичності (хоча “певна манера письма” не вичерпує і не пояснює терміну) та власне публіцистичного стилю (про нього йтиметься нижче). Отож, підсумовуючи написане, отримаємо цілий спектр різнорідних значень: публіцистика — рід літератури, сукупність творів, певний спосіб відображення, вид творчості (журналістська діяльність), стиль.

У тлумачному словнику російської мови С. Ожегова публіцистикою названо літературу зі суспільно-політичних питань сучасності (13; 581). Словник іншомовних слів подає таке визначення: публіцистика (лат. *publicus* суспільний) — вид літератури, присвячений обговоренню насущних соціальних питань з метою безпосереднього впливу на суспільну думку; публіцистика тісно пов’язана з поточною пресою (твори цього виду — статті, нариси, памфлети, фейлетони) [15; 419]. Як бачимо, тут публіцистика — не рід, а вид літератури; окрім того, у визначенні подано розрізнення публіцистики та поточної преси (інформаційного журналізму).

В електронному варіанті літературної енциклопедії автор статті про публіцистику Б. Горєв вважає, що це — ділянка літератури, яка займається політичними та суспільними питаннями з метою втілювати певні погляди в широких колах читачів, створювати і формувати суспільну думку, розпалювати певні політичні кампанії [7]. Також, на думку автора, зародження публіцистики відбулося разом із появою масового читача та засобів відтворення літературних творів (книгодруку), себто на початку капіталістичного періоду в Європі, а саме — у XV ст. в Італії (де, за Б. Горєвим, з’явилась перша газета і перший памфлет). Зазначимо, що думки автора щодо генези публіцистики суперечать науковій версії більшості журналістикознавців (про це нижче).

До речі, в українському літературознавчому словнику-довіднику серії *Nota Bene* за редакцією Р. Гром’яка та Ю. Коваліва [8] стаття на позначення публіцистики відсутня (натомість тут подано статтю про публіцистичну лірику).

У короткому тлумачному словнику журналістських термінів і понять Г.І.Варганова читаємо таке визначення: публіцистика (латин.) — рід літературної творчої діяльності, що оперативно досліджує, узагальнює й трактує з авторських позицій актуальні проблеми дійсності з метою збудження громадської думки, оперуючи при цьому засобами логічного мислення та емоційного впливу [2; 42]. У словниковій статті подано жанри публіцистики (стаття, огляд, рецензія, есе) та перелічено відомих українських публіцистів (Іван Франко, Микола Хвильовий, Іван Багряний, Сергій Плачинда, Степан Колесник). Словникової статті на позначення публіцистичності у словнику немає, але повернімося до поданих Г. Варгановим жанрів публіцистики: лише один (есе) є справді публіцистичним, три інші (стаття, огляд і рецензія) в журналістиці прийнято зараховувати до аналітичних, а не публіцистичних жанрів. До останніх, окрім есею, належать: нарис, зарисовка, фейлетон, памфлет, гумореска, байка, пародія та ін. Отож, навіть у спеціалізованому словнику спостерігаємо такі прикрі неточності.

Ще один короткий словник журналістики російського науковця Б. Н. Лозовського подає два визначення публіцистики: *рід літератури і журналістики, в якому розглядаються актуальні політичні, економічні, літературні, філософські та інші проблеми з метою впливу на сучасну суспільну думку, мораль та існуючі політичні інститути, а також з метою їхнього закріплення чи зміни відповідно до класових інтересів (в класовому суспільстві) чи до соціальних і моральних ідеалів*. Друге визначення таке: *публіцистика — один з видів журналістських текстів, головною характеристикою яких є актуальність та масштабність розробленої теми, емоційна насиченість викладу, тенденційність та пристрастність автора, полемічність, літературна майстерність* [9]. Два вище наведені визначення вказують на два різні підходи (масштаби) до розуміння публіцистики: перший — рід (загальне), другий — вид (конкретне), в якому, до слова, автор поєднав дві самодостатні парадигми публіцистики — публіцистичний жанр і публіцистичний стиль.

Відома російська дослідниця публіцистики В. Уцьонова зауважує, що більшість науковців, сперечаючись про деталі визначення, таки сходяться на тому, що публіцистика (тут вона посилається на В. Горохова) — *це специфічна царина суспільно-політичної творчої діяльності, що переслідує мету актуального ідеологічного впливу на суспільну думку, свідомість та поведінку мас*. Актуальна дія, за В. Уцьоною, передбачає єдність оперативності та соціальної значимості публіцистичної інформації: “Це завжди політично та ідеологічно чітко орієнтований вплив, мета якого — реальний соціально-перетворюючий ефект” [17; 3]. Радянське журналістикознавство найчастіше розглядало публіцистику в ідеологічному ключі, посилаючись на таке визначення Н. Грибачова: *публіцистика — гостропроблемне звернення до спільноти людей з метою переконання, тлумачення, полеміки, агітації та пропаганди* [3; 9]. Звісно, зведення досліджуваного поняття лише до форми пропаганди й агітації не вичерпує, ба більше — спотворює саму природу публіцистики.

Помітно, що у спеціалізованій літературі визначення публіцистики відходить від площини літератури, прямує до власне журналістики (як самодостатньої та рівноправної з літературою сфери). Приміром, російський науковець Г. В. Прутцков вважає, що *публіцистика — своєрідний ступінь між журналістикою та літературою, вищий вид журналістики, що зародився в Древній Греції, разом із публікою, яка вміла самостійно мислити і потребувала обговорення насущних проблем суспільства і влади* [14; 4].

Тут вважаємо за доцільне коротко зупинитися на проблемі походження публіцистики. Її генеалогію від Давньої Греції (на відміну від вище поданого погляду Б. Горева) проводили ще наприкінці XIX ст. німецький економіст Карл Бюхер (в науковій розвідці 1892 року “Виникнення газети”) [6; 7-29] та німецький журналіст, письменник, автор тритомної фундаментальної історії німецького друку Людвіг Саламон (“Загальна історія преси”, 1907 р.) [5; 65-195]. У сучасному журналістикознавстві цієї позиції дотримуються як українська школа журналістики (В. Здоровега, Й. Лось, в середині XX ст. — М. Шлемкевич), так і російська (Л. Світч, В. Уцьонова, З. Смелкова, В. Ворошилов, Г. Прутцков та ін.). Принагідно зазначимо, що, на відміну від Росії, в Україні донині не створено ані кафедр публіцистики, ані інститутів публіцистики (як-от Вільний Російсько-Німецький інститут публіцистики МДУ ім. М.В. Ломоносова, відкритий

1994 року за сприяння інститутів публіцистики Майнцького та Мюнстерського університетів).

Отож, за Г.В. Прутцковим, публіцистика — межове явище, якісно краще від інших форм журналістики. Аналогічні думки півсторіччя тому висловив відомий український науковець, доктор філософських наук, член Української Вільної Академії Наук і НТШ Микола Шлемкевич (1894-1966) у своїй програмній статті “Новочасна потуга (Ідеї до філософії публіцистики)”. Автор чітко розрізняє публіцистику (первинне) та журалістику (вторинне, похідне), вважаючи, що журналістика — це новий тип публіцистики [18; 111]. Публіцистику він теж зараховує до “межових речей”, додаючи до літератури інші суміжні з публіцистикою сфери: науку, мистецтво, релігію, історію, філософію тощо. М. Шлемкевич вважає, що дати точне визначення публіцистики згідно з вимогами логіки складно, однак він береться за виведення означення, намагаючись окреслити найближчий рід і специфічну різницю виду всередині того роду (*Definitio fit per genus proximum et differentiam specificam*). І, якщо фізіологію та астрономію автор легко окреслює відповідно до поданого “рецепту”, то найближчого роду для публіцистики він не знаходить: “Не можна включити її ні в поняття релігії, ні мистецтва, ні науки. В своєму повному засягові вона не вміщається ні в одній з названих ділянок духової культури. А все ж вона в їх сусідстві, і публіциста зачисляємо до родини співтворців чи співробітників духової культури” [18; 109-110].

Тож, початкова дефініція М. Шлемкевича така: *публіцистика — одна з ділянок духової культури, споріднена з наукою, мистецтвом, релігією, але не одна з них*. Так само автор не може знайти видову різницю в середині роду: в науці, приміром, різниці існують або в предметі (але публіцистика — багато-предметна), або в методі (автор вважає, що немає спеціальної публіцистичної методи). Щоправда, в сучасному журналістикознавстві зазвичай вирізняють як предмет і об’єкт публіцистики, так і спеціальний публіцистичний метод (В. Здоровага, М. Скуленко). Після цих міркувань Шлемкевич “зрікається точної логічної дефініції” і пробує окреслити показове означення (*definitio per demonstrationem*), себто приблизний перелік того, що зазвичай зараховують до змісту поняття публіцистики. В цьому контексті автор наводить цілу низку жанрових форм публіцистики, їх особливості та авторів: промови і послання; газетну і журнальну статтю; фейлетони, реферати-доповіді, есеї, ескізи, розвідки; актуальні праці політично-ідеологічного, критично-естетичного, світоглядного змісту та ін. Нарешті, не маючи змоги вмістити публіцистику в якомусь одному понятті, Шлемкевич образно уподібнює її до міфу, що має будити життя і заливати його собою, мов весна чи море [18; 114].

Не тільки у публіцистиці, а й у філософії автор не може визначити рід і предмет, що споріднює між собою два поняття. Що більше, Шлемкевич їх поєднує, пропонуючи кілька образних синкретичних визначень, з-поміж яких класичне і всюди цитоване — про публіцистику як лаву життя, а також таке: “*Публіцистика — це дрімуча філософія, а філософія — це свідомо своїх далекосяжних цілей і своїх методичних засад публіцистика*” [18; 115]. Водночас автор подає певну ієрархічну типологію публіцистики: спочатку це рівень щоденників та тижневиків; потім — журнальні огляди, студії, етюди, есеї; і аж тоді — твори світоглядної публіцистики, що межують із філософією. Отож, Шлемкевич ви-

окремлює в публіцистиці (рід) власне світоглядovu (філософську) публіцистику (вид) як самодостатній і найвагомійший корпус макротекстів.

Попри розлогі та масштабні студії публіцистики, Шлемкевич таки не дає остаточної самодостатньої дефініції, залишаючи нам до роздумів лише вище зазначені спроби, головно образні, а не наукові. До таких класичних образних визначень належить і цитата відомого російського публіциста А. Аграновського: *“Публіцистика починається там, де є думка... Публіцистика повинна будити думку”*.

Нарешті, розглянемо спроби окреслення точної дефініції двох львівських науковців В. Здоровеги та Й. Лося. Професор В. Здоровега вважає, що доцільно розрізнати публіцистику в широкому та вузькому професійно-журналістському значенні слова [4; 25]. Надаючи перевагу “логічно і практично виправданому погляду на публіцистику у більш вузькому значенні”, науковець пропонує таке визначення: *“Публіцистика — це твори, в яких оперативно досліджуються й узагальнюються з особистих, групових, державних, загальнолюдських позицій актуальні факти та явища з метою впливу на громадську думку, суспільну свідомість, а відтак на соціальну практику. При цьому публіцист вдається до своєрідного поєднання логічно-абстрактного і конкретно-образного мислення, впливаючи на розум і почуття людини, стимулюючи її певні вчинки, соціальну активність”* [4; 30]. Публіцистика в широкому розумінні, на думку науковця, — це всі публічні виступи на актуальні суспільно-політичні теми, а отже, практично всі журналістські виступи. Причому В. Здоровега вважає, що М. Шлемкевич трактував публіцистику в найширшому значенні. Однак, зауважимо, що, судячи зі статті Шлемкевича, автор також розумів публіцистику на двох рівнях: широкому (про який пише В. Здоровега й А. Аграновський), а також вузькому (рівень світоглядovої публіцистики (СП)). І якщо, справді, на першому рівні (рід) у Шлемкевича йдеться чи не про всі журналістські виступи, то на другому (вид) — лише про публіцистику філософського спрямування: універсальну, автентичну, субстанційну, людинотвірну, концептуальну (а вона займає лише невеликий сектор публіцистики як такої).

На наш погляд, саме про публіцистику в найширшому значенні з наголосом на ознаках СП йдеться в дефініції Й. Лося: *“Публіцистика — словесна й візуальна сфери моделювання свідомості, вияв динамізму людського духу, політичне й морально-філософське освоєння історії та актуальної суспільної практики, всеохопний засіб формування особистості, площина зазначення вартостей та інтересів людей, соціальних груп і націй, втілення їхньої культурної ідентичності”* [10; 24]. Автор переконаний, що ми донині спрощено трактуємо публіцистику, хоча *“принаймні наша українська традиція дає переконливий матеріал ширше й автентичніше глянути на цю сферу творчості”* [11; 108].

Нагадаємо, що дати визначення — це передусім розкрити зміст предмета, зрозуміло пояснити його значення чи низку значень (що не мають суперечити одні одним), виявити його сутність, звести до *єдиної ідеї* уявлення про нього. Натомість щодо визначень публіцистики ми маємо багато ідей, різномасштабних, різнорівневих і часом суперечливих; з огляду на наявність яких виникає необхідність скрупульозної розробки відповідної дефініційної типології в межах публіцистики, що її ми спробуємо розпочати.

Отож, висновуючи зазначені дефініції, можна чітко виокремити щонайменше три визначальні сфери функціонування публіцистики (а відповідно, три підходи до її розуміння):

- **публіцистика як сфера літератури (художня публіцистика):** В. Шкляр, Г. Вартанов, І. Білодід, С. Ожегов, В. Даль, Б. Горев, та ін. (більшість словників та енциклопедій);
- **публіцистика як сфера філософії, релігії, науки (світоглядна публіцистика):** М. Шлемкевич, Б. Прутцков, Й. Лось;
- **публіцистика як сфера журналістики (т. зв. газетна/журнальна, теле-, радіопубліцистика):** В. Здоровага, Б. Лозовський, В. Уцьонова, Л. Світлич, Н. Грибачьов, В. Горохов та ін. (спеціалізована фахова література).

Перші два підходи ґрунтуються на широкому розумінні публіцистики (на цьому рівні говоримо про феномен публіцистики як про синкретичне, синергетичне, міждисциплінарне явище, про поняття публіцистичного жанромислення (В. Буряк), про макротексти (філософські, релігійні, наукові) як найпотужніший корпус істин); натомість третій підхід передбачає вузький, власне професійний спосіб розуміння поняття (саме тут говоримо про публіцистичні жанри, стиль, метод, предмет, функції, структуру, про публіцистику як професію та науку).

Із вище наведених дефініцій очевидним є те, що у визначеннях публіцистики переможно домінує перший літературознавчий підхід, спричинений, очевидно, саме літературною формою існування публіцистики в період зародження; значно пізнішим оформленням журналістики в окрему, незалежну від літератури, галузь; а також історичною тяглістю літературно-публіцистичної дифузії з огляду на різноманітні історичні обставини (з-поміж яких перш за все цензура змушувала публіцистів шукати прихистку та хованку в літературі, себто ховатись між рядків). Цим останнім можна пояснити виникнення парадоксального, на перший погляд, жанру — публіцистичної лірики, в якій поєднано логіку фактів із емоційним забарвленням, де ідеологічні та соціальні цінності часто змагаються із естетичними (подекуди на шкоду останнім). До речі, публіцистична лірика (І. Драч, Б. Олійник, С. Жадан) має свої жанрові форми: відкритий лист, репортаж, щоденник, послання, монолог та ін. [8; 581]. Публіцистику в поетичному ключі досліджує доктор філологічних наук, завідувач катедри міжнародної журналістики Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка Володимир Шкляр. Проблеми віршованої публіцистики (специфіка, жанри, майстерність) і продуктивно-творчої інтеграції публіцистики і художньої літератури — теми, що лежать в основі кандидатської та докторської дисертацій науковця, а також цілої низки його книг, з-поміж яких — “Поет і газета” (1986 р.).

У контексті цієї першої парадигми публіцистики не можемо не торкнутися (принаймні побіжно) проблеми її викладання у вищій школі. Річ у тім, що в межах дисципліни зарубіжна література до уваги беруться зазвичай художні твори письменників, а більша частина з них має також публіцистичні доробки. Своєю чергою, журналістські дисципліни оминають цей корпус художньої публіцистики, вважаючи її сферою літератури. Таким чином, ця terra incognita так і залишається білою плямою на журналістській мапі. До прикладу, візьмімо творчість видатного французького письменника, драматурга, публіциста В. Гюґо.

“Досі так складалось, що у журналістських підрозділах вищих навчальних закладів майбутні журналісти здебільшого вивчали романи та поеми Віктора Гюґо, аніж його публіцистику, — пише у передмові до свого навчального посібника про публіцистику великого француза О. Мелешенко. — Під час опанування дисципліни “Історія зарубіжної журналістики” ні на лекційних, ні на семінарських заняттях публіцистичні твори В. Гюґо не потрапляли до поля зору студентів, особливо із спеціалізації “Міжнародна журналістика” [12; 5]. Хоча сам автор визнає, що такий поділ на журналістську та літературну сторони творчості француза є деякою мірою штучний, адже творчість В. Гюґо, як і багатьох інших письменників, публіцистична за своєю природою.

Розв’язання цієї проблеми теоретично не таке вже й складне: або розширення навчальних програм і відповідно збільшення годин на впровадження в предмет зарубіжної літератури блоку художньої публіцистики (логічною відтак буде зміна назви на “історію зарубіжної літератури та публіцистики”); або ж впровадження окремих курсів (чи спецкурсів) з вивчення конкретного предмета — художньої (літературної) публіцистики (де би студенти вивчали не тільки тексти, але й історію та теорію цього виду публіцистики). На практиці все виглядає значно складніше...

Другу парадигму публіцистики (СП) ми неодноразово розглядали в наших попередніх дослідженнях, а відтак детально зупинятися на ній тут не будемо. Це така ж *terra incognita* у навчальних програмах для майбутніх журналістів, які передовсім мали би розумітися на світових макротекстах, а зокрема на світо-моделях, впроваджених різними мислителями-публіцистами, що пояснюють людині світ навколо і саму людину у світі. У філософії прийнято розрізняти три історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний та філософський. Саме цим шляхом прямувала і досі прямує СП, зароджуючись ще у міфах і кристалізуючись у релігіях (єкуменічна, християнська, ісламська та ін. публіцистика), філософії та науці.

Третій підхід до розуміння публіцистики — визначальний у журналістскознавстві: тут детально розроблено типологію публіцистичних жанрів, особливості публіцистичного методу, предмета, функцій, структури, характеристики стилю і професії (зокрема тип мислення автора, рівні сприйняття реципієнта), механізми дії на аудиторію тощо. В контексті цього підходу йдеться про публіцистику у найвужчому (професійному) розумінні: це оперативна публіцистика газет, журналів, ТБ, яка межує із аналітикою (англійською публіцистика перекладається як аналітична журналістика, колумністика). На цьому рівні також розрізняють тематичну типологію публіцистики: культурологічна публіцистика (мистецтвознавча, літературознавча, театральна, архітектурна, музична, кіно-публіцистика тощо); політична (зокрема партійна, ідеологічна); розслідувальна; економічна; медична (практично відсутня в ЗМІ); спортивна (до речі, саме на цьому ґрунті “виріс” роман відомого англійського письменника і публіциста Ч. Діккенса “Посмертні записки Піквікського клубу” 1937 року, в літературі цей жанр окреслений як спортивна повість) та ін. Окрім того, типологію публіцистики можна продовжити й за іншими ознаками: за історичними епохами, за геополітичними та національними ознаками, за ідеологічним спрямуванням, за каналом передачі, за формою вираження тощо (розробка докладної типології публіцистики вимагає окремого ґрунтового дослідження).

Ми, своєю чергою, пропонуємо також розрізняти рівні актуалізації публіцистики, змішування яких і є найчастіше причиною неточних дефініцій та цілої низки протиріч в межах єдиного поняття. Отож, публіцистика актуалізується на таких рівнях:

- **публіцистичний стиль** (з-поміж інших: книжковий, розмовний, офіційно-діловий, науковий, конфесійний; причому на стику стилів з'являються симбіозні — науково-публіцистичний та художньо-публіцистичний стилі);
- **публіцистичний метод** (прийнято зараховувати до спеціальних методів та членувати на метод вивчення і метод викладу (документалізм), “лабораторний” метод мислення (за В. Здровогою), метод переконання (за М. Скуленком) та ін.);
- **публіцистичні жанри** (нарис, зарисовка, фейлетон, есей, памфлет, гумореска, байка, пародія, слово; сюди додаються також нові симбіозні жанри);
- **публіцистичний метатекст** (сукупність усіх публіцистичних творів);
- **публіцистика як професія** (на жаль, в українській системі освіти не готують за спеціальністю публіцистика);
- **публіцистика як наука** (термін публіцистикознавство практично не вживаний);
- **публіцистика як жанромислення** (з-поміж художнього та наукового мислення як певного виду свідомісного відображення інформації (за В. Буряком [1; 340]));
- **публіцистика як соціокультурний феномен** (найширший рівень, інтелектуальна аура землі (В. Вернадський), сектор Ноосфери, що містить в собі цілу систему публіцистики (в усіх її проявах та рівнях актуалізації).

Вважаємо, що саме цей останній рівень розуміння публіцистики є найадекватнішим і найвичерпнішим (себто є родовим поняттям відносно видового розмаїття), є вихідною точкою до розуміння феномену у всій його цілісності, а відтак на його основі спробуємо створити пробну дефініцію-синтез.

Публіцистика — це складний соціокультурний феномен, що одночасно виявляє себе у сферах журналістики (газетна/журнальна, теле-, радіопубліцистика), літератури (художня публіцистика), філософії (світоглядна публіцистика); актуалізується на різних рівнях (стиль, метод, жанр, метатекст, професія, наука, світогляд, явище) з метою продуктивного впливу на об'єкт (особа-людство, країна-світ), який в результаті стає суб'єктом (співтворцем-відтворювачем) феномену, впроваджуючи його в приватне та суспільне життя (від самопізнання і світопізнання — до самореалізації та світоперетворення), забезпечуючи історичну тяглість феномену в просторі і часі.

Конструюючи визначення, ми мали на меті: по-перше, виокремити три визначальні сфери функціонування публіцистики, а отже, три самодостатні публіцистичні парадигми (видові поняття) та підходи до їхнього розуміння. Кожна з парадигм має власне розлоге визначення в межах родового поняття, а відтак є відносно самостійною стосовно інших двох. (У поданому визначенні задля максимальної лаконічності ми обмежились простим переліком). По-друге, ми вка-

зали на всі можливі публіцистичні рівні (від стилю — до феномену), адже саме тут спостерігаємо найбільше плутанини та нечіткості у низці розглянутих визначень. Власне їхня сукупність витворює багатогранний понятійний спектр в межах феномену, збагачуючи та ускладнюючи його (кожен рівень аналогічно має свою розроблену понятійну нішу). Нарешті, ми наголосили на головній меті публіцистики, що і визначає сутність феномену (тут ми наслідуюмо чи не всіх авторів визначень, які солідарні в цьому питанні). На наш погляд, тут важить передусім процес інтеграції об'єкта у світ, процес його перетворення на активного суб'єкта, причому перетворення на мікро- (людина) та макрорівні (світ).

Звісно, феномен публіцистики складно вмістити в одну-єдину наукову формулу, яка так чи інак відіграватиме роль прокрустового ложа. Проте на сучасному етапі вивчення публіцистики, шукаючи її визначення, необхідно врахувати усі сфери і рівні її функціонування, розмаїття її проявів та типологічних ознак. Бо, беручи до уваги лише одиничний її вияв, ми ризикуємо спотворити розуміння цілого (бо ж за деревами не видно лісу), ризикуємо залишитися на маргінесах феномену, що його слід вивчати в сукупності, прямуючи дедуктивною стежиною від загального до конкретного, від цілого до часткового, від родового до видового. Різномудра публіцистика свідчать передовсім про її багатогранність та невичерпність, універсальну часо-просторову мобільність, про потребу нового структурно-системного концептуального підходу до її вивчення під сучасну пору.

1. *Буряк В.* Жанровість як система людського мислення // Збірник праць наукового центру періодики. — Львів, 2005. — Вип.13. — С. 337-343.
2. *Вартанов Г. І.* Засоби масової інформації. Короткий словник термінів і понять / За ред. проф. А. А. Чічановського. — К.: Грамота, 2005. — 64 с. — Бібліогр.: с. 62.
3. *Грибачев Н.* Не то, чтобы этот клин не пахался... // Журналист. — 1976. — №7.
4. *Здоровега В. Й.* Теорія і методика журналістської творчості: Навч. посібник. — Львів: ПАІС, 2000. — 180 с.
5. История печати: Антология в двух томах / Сост. Я. Н. Засурский, Е.Л. Вартанова. — М.: Аспект Пресс, 2002. — Т.1. — 419 с.
6. История печати: Антология в двух томах / Сост. Я. Н. Засурский, Е.Л. Вартанова. — М.: Аспект Пресс, 2001. — Т.2. — 494 с.
7. Литературная энциклопедия: В 11 т. — М., 1929-1939. / <http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclp/le9/le9-3553.htm>
8. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. — К.: ВЦ "Академія", 1997. — 752 с. (Nota bene)
9. *Лозовский Б. Н.* Журналистика: краткий словарь / Б. Н. Лозовский. — Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2004. — 116 с. / http://virlib.eunnet.net/win/method_materials/jdictionary/?xsl=article.xslt&id=a171
10. *Лось Й.* Журналістика перед новим викликом // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. журналістика. — 2004. — Вип. 25. — С. 18-44.
11. *Лось Й.* Світоглядна публіцистика як формуючий принцип суспільства // Ex professo: Зб. наук. праць. — 2001. — Вип. 3. — С. 107-121.

12. *Мелещенко О. К.* Публіцистика Віктора Гюго (1802-1885): Навчально-методичний комплекс: Навчальний посібник; Хрестоматія; Теми рефератів, тести: Для студ.-журналістів і філологів. — К.: ПВП “Задруга”, 2003. — 224 с. Бібліогр.: с. 215-216 (Класика журналістики).
13. *Ожегов С. И.* Словарь русского языка. — М., 1973. — 846 с.
14. *Прутцков Г. В.* Введение в мировую журналистику: Антология в двух томах: Учебное пособие по курсу “История зарубежной журналистики. Введение в мировую журналистику”. — М.: Омега-Л, ИМПЭ им. А.С. Грибоедова, 2003. — Т. 1. — 416 с.
15. Словарь иностранных слов: 18-е изд., стер. — М.: Рус. Яз., 1989. — 624 с.
16. Словник української мови: в 11 т. / Ред. кол. І. К. Білодід, А.А. Бурячок, В.О. Винник та ін. — К.: Наук. думка, 1977. — Т. 8.
17. *Ученова В. В.* У истоков публицистики. — М.: Изд-во Москов. ун-та, 1989. — 214 с.
18. *Шлемкевич М.* Новочасна потуга // Верхи життя і творчости. — Нью-Йорк: Торонто, 1958. — С. 109-146.

THE PHENOMENON OF PUBLICISM: THE PROBLEM OF DEFINITION

Maria Tytarenko

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Street 1, 79000, Lviv, Ukraine
Tel. office: (032) 296-47-75
E-mail: journft@franko.lviv.ua*

The article attempts to produce the monitoring of the available definitions of publicism as a concept as well as to integrate different approaches to the problem. On the basis of the synthesis of the results the experimental generalizing definition was derived.

Key words: publicism, phenomenon, definition, typology.

*Стаття надійшла до редколегії 12.03.2007
Прийнята до друку 19.03.2007*